

Bíró REVOLVERREL

Agyonrúgott futballista, revolverrel járó bíró, játékocsásbításra felbérelt színésznő is szerepel Szegedi Péter Az első aranykor című könyvében, a magyar futball 1945 előtti időszakát feldolgozó munka jelentőségét mégsem a színes történetek adják. Inkább a sportág társadalmi hátterére, nemzetközi környezetére fókuszáló megközelítés, amivel új jelentést adott a kor sporttörténetének.

SZEGEDI PÉTER

CSILLAG PÉTER

Honnan az érdeklődés a magyar futball 1945 előtti időszaka iránt?

Negyedéves ELTE-s egyetemi hallgatóként részt vettet Hadas Miklós szurkolói identitásról tartott szemináriumán. Közel állt hozzáim a téma, Debrecenből elkerülve akkor lett igazán fontos számomra a szülővárosom, és kötődésemet a futballmeccsekben keresztül éltem át – mondta a Forsense Piac- és Közvéménykutató elemzőjeként dolgozó szociológus. – A kilencvenes évek közepeén járunk, aktív Loki-szurkolóként a bajnoki sorsoláshoz igazítottam az életemet: ha a csapat a fővárosban játszott, maradtam hétfévre is Budapesten, ha otthoni meccs volt, mentem hazára, Debrecenbe. Elhatároztam, a debreceni szurkolói kultúráról írom a szakdolgozatomat, de amikor a múltat elkezdtettem kutatni, beszippantott a korszak.

Budapesten tanuló debreceni szurkolóként hogyan élte meg a főváros–vidék ellentétét?

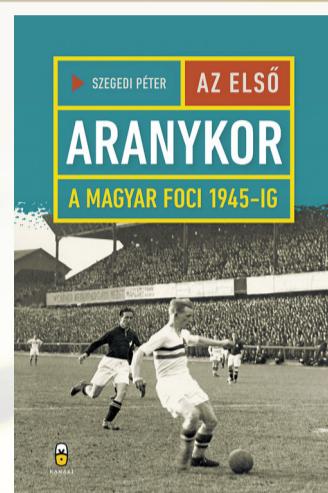
Saját bőrömön tapasztaltam. Már talán kevésbé érzékelhető, ám húsz éve a debreceniség erről szólt, a Budapest-ellenesség volt a fő mozgatórugó. Egyébként először 14 évesen, 1988 tavaszán, a DMVSC–Rába ETO bajnokit látta stádionban, ám igazán az 1993-as DVSC–Haladás meccs ragadott magával az Oláh Gábor utcában. A játékosok közül sokan velem egykorúak voltak, Sándor Tamással egy évfolyamba jártam általános iskolába. Számított a családi hagyományok is, nagyapám elbeszélései a Bocskairól és iskolatársáról, Vincze Jenőről, a válogatott csatáról.

A két éve átadott Nagyerdei Stadion lelátói hétről hétre fájdalmasan üresek. Ebből a szempontból biztosító párhuzammal szolgál könyvének egyik meglepő adata, amely szerint az 1938-as világbajnoki ezüstérmet követő idényben csupán 3050 volt az NB I-es átlagnézőszám.

Az akkori pangás részben a magas jegyárral magyarázható. Miközben a sportág bázisát a kispolgári, szakmunkás réteg adta, a jegyárak polgári közigének szóltak. Tény azonban, hogy a hárrom nagy klub bajnoki és Közép-európai Kupa-mérkőzéseit, továbbá a válogatott találkozóit jóval nagyobb közönség előtt játszották, a kisebb kluboknak viszont igen szerény bázisa volt.

Miért írja, hogy Magyarország a vb-ezüst idején már futball-kishatalom volt? Nincs itt ellentmondás?

Erős szó, bevallom, kicsit félve is írtam le. Pedig

tény, a húszas évek elejéig nem akadt olyan ellenfél a kontinensen, amely ellen esélyünk sem volt, a harmincas években azonban az olaszok már fölönkőtők. Nagy különbség a tízes évekhez képest, hogy akkoriban még modern futballt játszott a válogatott és a kirakatcspatnak számító MTK, a játékstílus azonban két évtized alatt elavult. Nem állt át a WM-rendszerre, nem is feküdt volna a magyaroknak, úgy akartak játszani, ahogyan azt gyermekkoruk példeképeitől, Schlosseréktől látták: a sok passz, viszonylag lassú, látványos technikai megoldásokkal operáló, skót stílusból kinőtt Duna menti iskola szellemiségeiben. Szenencsére volt néhány csodálatos játékosunk, a Schlosser Imre és Orth György időszakát követő úrt addigra Sárosi György és Zsengellér Gyula betöltötte.

Könyve címében az említett problémák dacára aranykort említi.

Első aranykort! Fontos a jelző. Nyugodtan tekinthetjük az 1945 előtti időszakot aranykornak, főleg a tízes éveket. A húszas évektől megváltozott a hangulat, erősödtek a bírálohangok. Furcsa, de már több mint kilencvenéves hagyomány, hogy a magyar sajtóban a futball romlásáról beszélnek.

Mikor volt kritikusabb a média: akkor vagy ma?

Mai szemmel nézve a húszas évek sajtója érhetetlenül kemény volt. Ha tudták volna akkor, hogy mi lesz a kilencvenes években vagy az ezredfordulón, nem fogalmaztak volna úgy. Mindenesetre nem volt hurráhangulat. Az 1938-as vb előtt akadt olyan újság, amely felvettette: minek megyünk ki Franciaországba, ha semmi keresni valónk ott?

Milyen hatással volt a futballéletre a trianon döntés?

Ahhoz képest, hogy az országra nézve milyen következményekkel járt, a futballban nem hozott jelentős változást. A történelmi Magyarország kiemelkedő futballközpontja amúgy is Budapest volt, a klubok 1920 után is rendszeresen játszottak az egykor Monarchia területén, játékosaink sorra igazoltak az egykori birodalom gazdagabb városaiba. Igaz, politikai okokból Prágába sokáig nem lehetett utazni, a válogatott is csak 1925-ben játszotta első mérkőzését Csehszlovákiával.

Van-e párhuzam a harmincas évek vállalatainak szerepvállala és a futball mögé álló cégek mai aktivizálódása között?

Nincsen. Az akkori segítség elősorban nem politika által sugallt vagy kényszerített támogatást jelentett. Amikor például a csepeli Weiss Manfréd Acél- és Fémművek beszállt a válogatott és a kirakatcspatnak számító MTK, a játékstílus azonban két évtized alatt elavult. Nem állt át a WM-rendszerre, nem is feküdt volna a magyaroknak, úgy akartak játszani, ahogyan azt gyermekkoruk

példaképeitől, Schlosseréktől látták: a sok passz, viszonylag lassú, látványos technikai megoldásokkal operáló, skót stílusból kinőtt Duna menti iskola szellemiségeiben. Szenencsére volt néhány csodálatos játékosunk, a Schlosser Imre és Orth György időszakát követő úrt addigra Sárosi György és Zsengellér Gyula betöltötte.

Könyve címében az említett problémák dacára aranykort említi.

Első aranykort! Fontos a jelző. Nyugodtan tekinthetjük az 1945 előtti időszakot aranykornak, főleg a tízes éveket. A húszas évektől megváltozott a hangulat, erősödtek a bírálohangok. Furcsa, de már több mint kilencvenéves hagyomány, hogy a magyar sajtóban a futball romlásáról beszélnek.

Mikor volt kritikusabb a média: akkor vagy ma?

Mai szemmel nézve a húszas évek sajtója érhetetlenül kemény volt. Ha tudták volna akkor, hogy mi lesz a kilencvenes években vagy az ezredfordulón, nem fogalmaztak volna úgy. Mindenesetre nem volt hurráhangulat. Az 1938-as vb előtt akadt olyan újság, amely felvettette: minek megyünk ki Franciaországba, ha semmi keresni valónk ott?

Nézhetetlen játék, és a labdarúgó-egyeniségek hiánya annál többet.

Az Index egyik cikke siratofalnak nevezte a kapu mögé épített betonfalat, a klub a jóm kippur miatt tolta el egy nappal a megnyitó napját. Miben áll ma az MTK zsidó identitása?

Nem emlékszem olyanra, hogy a húszas, harmincas években az MTK zsidó ünnep miatt halasztást kérte volna. Az MTK zsidó háttere visszavezethető az alapításra, a Nemzeti Torna Egyletből kényszerűségből kivált, attitűzileg vágyó, főként zsidó fiatalok köreként jött létre. Mégsem volt sohasem deklaráltan zsidó klub, még ha egyes jelek, például a színválasztás erre is utalhattak. A zsidó jelző használata tabunak számított, még a saját szurkolók körében is. A pesti futballélethez azonban úgy tekintettek az MTK-ra mint kvázi zsidó klubra. Ebből a szempontból radikalisan fordulatot jelent Gedeon Gúnár megjelenése.

A „libások” gúnyjelző

élet kétségtelenül kicsorbítja, ha ők maguk nevezik magukat an-

nak, ahogyan

a Tottenham

hamné

az Ajaxnál

is kivédték

a támá-

dá s o k a t

azzal, hogy

a lelátón

már - m á r

szurkolói

d i v a t t á

vált a zsi-

dóság fel-

vállalása.

Nyilván ez volt a cél. A liba azért kicsit abszurd, mert nem tipikus, erőt sugárzó kabalaállat, mint a sas vagy az oroszlán.

Nemrég az MTK támogatásával rendeztek kiállítást Budapesten a zsidó futballistákról és edzőkről. Hogy hogy éppen mostanság lett hivatalossá az evszázadon át rejte, titkoltan vagy csak informálisan képviselt zsidó vonal?

Ez messze túlmutat a futballon, úgy látom, hogy a zsidó közösségen belül, főleg a fiatalkor korosztályokban történtek mélyreható változások. Megjelentek a zsidó identitásnak új, elfojtásoktól mentes, büszkén vállalt formái.

Könyve sajátos műfajt képvisel, tudományos igényű futballtörténeti munka. Mi volt a módszere?

Egyszerű: elővettek a régi újságokat. Amikor 1999-ben ennek a témának szenteltem a doktori disszertációt

mat, hat évre bevettettem magam az Országos Széchényi Könyvtárba, a Várban indult, a Várban végződött minden napom. Végigolvastam az összes Nemzeti Sportot, Sporthírpolit, és több közleimi újság sportrészvárat, de kicsit más szemmel, nem az eseményekre, hanem a háttérre, fókuszálva. Például ha a meccsleírásokat néztem, inkább azt kerestem bennük, volt-e valamilyen balhé.

Az első aranykorban és a háború előtti debreceni futballtársadalomról szóló, Riválisok című könyvében is hangsúlyos szerepet kap az erőszak. Változott-e a szurkolói agresszió a huszadik század eleje óta?

Ma a szurkolói erőszak általában azt takarja, hogy két szurkolótábor összecsap egymással. Ennek tipikus példája az ustawka, az előre megbeszélt tömegverekedés, amely sokszor a mérkőzéstől teljesen független időpontban és helyszínen zajlik. Az 1945 előtti időszakban más mintázatot követett, az erőszak valamilyen módon „reflektált” a mérkőzésre. Így a leginkább fordult elő, hogy az ellenfelek drukkerei összeverekedjenek, nem tekintették egymást ellenségnék. A mozgatórugó az volt, hogy a szurkoló igazságot tegyen. Ha az ellenfél játkosa letaglolta a sajátukat, vagy pártosnak látta a bírót, megvárták a mérkőzés után, és megverték, de legalábbis igyekeztek megdobálni.

Szerepet játszott-e az első világháborús élmény a futballerőszak tényerésében?

Nehéz a kapcsolatot bizonyítani, de a futballmérkőzések járók jó részének lehetett háborús élményei, amelyek leromboltak az erkölcsi gáthatat. Az erőszak elszenvedői gyakran a bírók voltak, ma már szinte hihetetlen, de volt közülük, amelyik csak revetrel mert közlekedni.

Szegedi Péter szociológus a DVSC-táborból indult, ma futballunk múltját is kutatja

Fotó: FÖLDI ATTILA